

tanulóra jutó évi költségek” is jóval alacsonyabbak nemcsak a hagyományos, de az elit magániskoláknál is. A kedvező tanár-diák arány ellenére is, mivel sok az önkéntes és a folyamatba beegítő patronus.)

Az iskola legfontosabb alapelve a *rugalmasság*: – az élet kívánalmainak megfelelően és a kereteket tekintve. Bárkit elfogadunk, aki szívesen bekapcsolódik.

Együttműködésünk alapja: *az elfogadó szeretet és a kiscsoport*. Mivel az *életbölcselet megapozása és kidolgozása a cél*, leginkább egy-egy görög filozófus köré gyűlt kis csoporthoz hasonlítható a családi iskola.

JEGYZETEK

1. Nemesné Müller Márta: A Családi Iskola életkeretei, nevelő és oktató munkája, Stúdium, Budapest, 1937.
2. Carl R. Rogers: Freedom to Learn for the 80's. Columbus, Ohio, 1983.
3. Mihály Ottó: Nevelésfilozófiai és pedagógiai célelmélet, Akadémiai Kiadó, Budapest. 1974.

DR. SCHEIBERT FERENC

Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola
Debrecen

Főiskolánk projektjei a környezeti nevelés megújításáért

Természetesen messze nem kizárólagosan, de a környezeti neveléssel is szoros, immanens kapcsolatban egyre többet lehet hallani, olvasni napjainkban „*A projekt ... eszméről? ... oktatásról? ... tanulásról? ... módszerekről?*”. (1)

Az idézett folyóiratbéli cikk címének tartalmi, formai sajátosságai is jelzik, hogy nagyon nehéz a projektet a hagyományos neveléstudományi fogalomrendszerben elhelyezni. A cikk megjelenése óta eltelt idő és persze a közben e témában megjelent publikációk sem sokat változtattak ezen a helyzeten. Hiszen éppen a projekt természetéből következnek, hogy az integritást, komplexitást jeleníti meg. Talán azért is szerepel annyit együtt a környezeti nevelés témakörével, hiszen „tudja”, illetve „vállalhatja” jó eséllyel mindazokat az alapelveket, módszereket, stílust, amelyeket a sikeres, eredményes környezeti neveléssel kapcsolatosan a szakirodalom felsorol. Mindez kiderül azokból a ma már tekintélyes és hozzáférhető forrásokból, amelyek alapján a projektet az alábbiakban röviden jellemezni kívánom. (2, 3, 4)

Hortobágyi Katalin írja kézikönyvének 3.lapján, hogy „...a projektek sorozatára felfűzött ismeretszerzési folyamat láncreakción keresztül borítja fel a tradicionális iskolai folyamatokat, megváltoztatja a tanár- és diákszerepeket, magát az elsajátítást pedig egy alkotó folyamat részeként és eredményeként valósítja meg.” Jellemzői:

- a projekt olyan sajátos tanulási egység, amely egy konkrét életből vett probléma megismerésére és megoldására koncentrálnak;
- e megoldásra váró helyzetben tanár és diák együtt tervez, megszűnik a verbális képességek fölényhelyezete, közös a cselekvés, ellenőrzés, humanizálódik a folyamat;
- a szervezeti kereteket, formákat is átalakítja, a tanítási órák helyett blokkosított vagy epochális megoldásokat favorizál;
- igazi érvényt szerez az iskola és az élet, az individuum és a közösség elválaszthatatlannak hirdetett, de a „hagyományos” iskolában nem mindig következetesen megvalósított egységének.

A Benkő Gyöngyi és munkatársai által összeállított anyag a környezeti nevelésben jellemző, használható tanítási-tanulási stratégiákról szólva a következőket állítja: „Az akcióközpontú környezeti nevelés, amint az elnevezés is sejteti, egy-egy akciót tekint kiinduló pontnak. Az ismeretek is az akció sikeres teljesítéséhez szükségesek. Komplexen kezeli a környezetvédelem területeit. Problémaközpontú feldolgozást, tananyagrendezést feltételez. Elsősorban a projekt-módszer magyarországi terjedéséhez kapcsolható e tanulásmódszertan megjelenése.” Környezeti nevelés, oktatás, képzés Magyarországon = KTM Bp., 1993. 22. p.)

Főiskolánk törekvései a környezeti nevelés korszerűsítésére

Az előzőekben vázolt pedagógiai megfontolások jegyében sok kezdeményezés él főiskolánkon. Ezek közül hármat szeretnék kiemelni, melyek rövid bemutatása során képet próbálok rajzolni ezirányú munkáinkról.

1. Csatlakozásunk az új országos környezeti nevelési hálózathoz: a KÖRLÁNC-hoz. A KÖRLÁNC Projekt keretében az USA támogatja a magyarországi környezeti nevelést. Az eszme, a program megteremtője, szakmai irányítója dr. Havas Péter, aki „Tanítóban” is megírta a KÖRLÁNC célját:

- a helyi közösségek bevonása az iskolai program, tanterv készítésébe,
- a tanítóképzés, továbbképzés fejlesztése,
- a környezeti nevelés integrált módszereinek kidolgozása és terjesztése.

Ismertette a program főbb sajátosságait:

- nyitottság, holisztikus látásmód,
- komplexitás,
- a környezetért felelős magatartás kialakításában a korábban megfogalmazott elvek szerinti gondolkodás és cselekvés. (5)

Az esztergomi és kecskeméti tanítóképző főiskolák után mi is bekapcsolódtunk a programba. A KÖRLÁNC-hoz való tartozás lehetőséget ad a környezeti neveléssel kapcsolatos munkánk, terveink tudatosabbá tételéhez, a szűkebb és tágabb szakmai közvélemény előtti megmértetéshez. Kölcsönösen kicseréljük tapasztalatainkat, információinkat. Az eddig is meglévő környezeti nevelési törekvéseinket rendszerbe tudjuk integrálni. Ennek is köszönhető, hogy főiskolánk is tagja lehet annak az öt egységből álló pályázati csoportnak, amely a környezeti nevelés megújítása témakörében nyertes lett egy minisztériumi kiírásban. A team központja a kecskeméti Tanítóképző Főiskola, tagjai még a békéscsabai, szegedi és sárospataki pedagógusképző felsőfokú intézmények. A debreceni KÖRLÁNC-csoport tevékenységét igyekszünk több fórumon is bemutatni, ennek egyik formája a helyi szakmai lapban megjelent cikkem. (6)

2. 1992. óta folyamatosan szervezzük gyakorlóiskoláink tanulócsoportjai részvételével *erdei iskolai turnusokat*. Ennek a programnak a során megismerkedtünk és folyamatosan lépést tartunk a téma szakirodalmával. (7, 8, 9, 10, 11) Hortobágyi Katalin, a téma szakértője többször tartott főiskolánkon előadást, konzultációt, látogatja erdei iskolai turnusainkat, tanácsaival segíti munkánkat. 1992-ben Szarvason otthont adhattunk az erdei iskolák IV. országos tanácskozásának, melynek keretében készült el a „szarvasi Körös-morotva megismerése, vizsgálata” című erdei iskolai keretprogram 12–14 éves tanulók számára. (11. sz. szakirodalom 81–85. p.) Az erdei iskolai programok a projekt eszme szerint építkeznek, az iskolai innovációs törekvések sajátos formáját valósítják meg. Saját gyakorlati munkánkban is igyekszünk érvényt szerezni azoknak a kritériumoknak, amelyekről szakmailag sikeres, ugyanakkor előremutató is lehet ez a törekvésünk. Ezek közül a fenti szakirodalmi forrásokra is támaszkodva, az alábbiakat tartjuk különösen fontosnak:

- a megismerés forrása a gyermeki tevékenység és a közvetlen tapasztalás, Szarvason ez mindig társadalmilag hasznos tevékenység megszervezését jelenti;

- az erdei iskola, az iskolára mint rendszer-egészre is átalakító hatással van: elő kell készíteni, számolni kell a következményeivel;
- az erdei iskolai program mintegy megelőlegezi a helyi tanterv készítését, nem a kötelező ismeretanyagot írja elő, hanem sokkal inkább a tevékenységeket, a tapasztalatokat körvonalazza;
- az erdei iskola a demokratikusabb iskolai életet, személyiségközpontú pedagógiát, a felfedező ismeretszerzést inspirálja;
- az erdei iskola a közösségi-szocializációs tanulás sajátos formája és eszköze.

A hazai erdei iskolai kezdeményezések az Erdei Iskola Egyesületbe jelenítik, tömörítik szervezetileg is magukat. 1993 októberében 80 tagot számlált ez a szakmai tömörülés. A mi erdei iskolai programunk ebben a közegben azzal lehet sajátos arculatú, hogy a főiskolai hallgatókat is bevonjuk az elméleti, gyakorlati munkába. Részt vesznek a programok előkészítésében, lebonyolításában, elemzésében. Fakultatív kurzusokat hallgatnak, szemináriumi és szakdolgozatokat készítenek. „A debreceni Kölcsény Ferenc Tanítóképző Főiskola gyakorlóiskoláinak Szarvason működő erdei iskolája azért örvendetes példa, mert mutatja, hogy az erdei iskola gondolata a pedagógusképzésben is megjelent.” (11. sz. ir. 40. p.) A főiskola átalakulása során a Vízi-telep a KLTE kezelésébe került. Ennek két következménye lett, amelyek gazdagították a lehetőségeket:

- a főiskola 1994-től nemcsak Szarvason szervez erdei iskolát,
- Szarvason a KLTE gyakorló általános iskolája is szervez erdei iskolát.

A környezeti nevelés megújítására vonatkozó törekvéseinket, ezek között is a több évtizedre visszanyúló szarvasi programjainkat több helyen is próbáltuk publikussá tenni. (Az utóbbi évek termését mutatják a 12, 13, 14, 15, 16, 17. sz. irodalmak.)

3. A 4H gondolat is megjelent főiskolánk elméleti, gyakorlati munkájában. A gyermekmozgalom mottója: „Gondolkozva építs kezdeddel egy egészséges, tiszta és emberi világot.”

A négy szó jelentése:

head	-	fej
hands	-	kezek
heart	-	szív
healt	-	egészség

jelzi, hogy a 4H mozgalom célkitűzése teljesen szinkronban van azzal, amit a környezeti nevelés korszerű törekvéseivel kapcsolatosan eddig bemutattam.

A program működésének szabályai:

- a megismerés és tapasztalatszerzés gyakorlati hasznossága a közösségi és egyéni érdekek artikulációjának egyensúlyát szolgálja;
- biztonságos légkör, közös felelősségvállalás az egészséges környezetért;
- a felnőtt vezetők jelentsenek mindebben szerepmoделleket.

„A felsorolt működési szabályok érvényesítése alapján a 4H programjának azt a tudatot kell erősítenie a fiatalokban, hogy a mai élet, a közeljövő nagyon fontos feladatokat tartogat számukra, és ők alkalmasak is azok megoldására.” (18)

Főiskolánkon a hallgatók speciálkollégiumi keretben ismerkednek a 4H mozgalom elméleti és gyakorlati kérdéseivel. (19)

Dolgozatomban vázlatos képet igyekeztem adni azokról a környezeti nevelést megújító törekvéseinkről, amelyek véleményem szerint sajátos arculatot adhatnak e témában főiskolánknak. Természetesen sok más a környezeti nevelésbe illeszkedő tevékenység folyik nálunk is. Ezeknek az ismertetése nem volt célom, mert feltételezéseim szerint ezek sok-sok hasonlóságot mutatnak más intézmények munkájával.

JEGYZETEK

1. Hortobágyi Katalin: A projekt eszméről? ... oktatásról, ... tanulásról? ... módszerekről?, Új Pedagógiai Szemle, 1991. 7-8., 165-169. p.
2. Puky István: Projektek a gyakorlatban, Új Pedagógiai Szemle, 1991. 7-8., 170-178. p.
3. Hortobágyi Katalin. Projekt kézikönyv, OKI IFA és IFK Budapest, 1991. Altern sor. 1.
4. Szedlák Éva: Megérteni, átérezni, cselekedni, Tanító, 1992. szeptember 4-5. p.
5. Havas Péter: Új országos környezeti nevelési hálózat, Tanító, 1993. 3. 19-20. p.
6. Scheibert Ferenc: KÖRLÁNC a Kőlcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskolán, Világító ceruza, 1994. április
7. Hortobágyi Katalin: Adalékok az erdei iskola múltjához és jelenéhez, Iskolafejlesztések, fejlesztő iskolák, OPI, 1988. 4. 5-24. p.
8. Hortobágyi Katalin: Az erdei iskola mint iskolafejlesztési projekt, Iskolakultúra, 1991. 5. 76-77. p.
9. Hortobágyi Katalin: Gondolatok az újjászülető erdei iskolákért, Embernevelés, 1991. 1-2. 80-94. p.
10. Hortobágyi Katalin: Ahol a fáktól jobban látni az erdőt, (Az erdei iskola pedagógiájáról) Új Pedagógiai Szemle, 1992. 5. 74-80. p.
11. Hortobágyi Katalin: Erdei Iskola, Altern füzetek 6., OKI 1993.
12. Scheibert Ferenc: Pedagógiai célú táborozás az Erzsébet-ligetben, Szarvas és Vidéke, 1991. június 20.
13. Scheibert Ferenc A 250 éve született Tessedik szellemében, Szarvas és Vidéke 1992. május 1.
14. Fest Attila - Scheibert Ferenc: Debreceniek és szarvasiak együtt a környezeti nevelésért, Módszertani Közlemények 1993. 2. 100-102 p. és Szarvas és Vidéke 1992. november 13. 10-11. p.
15. Scheibert Ferenc - Suppné Tarnay Györgyi: Program a pedagógusképzés megújításáért, Olvasótábori projektek a tanítóképzésben, KFTKF. Debrecen, 1993.
16. Scheibert Ferenc: Gazdagabban, színesebben, (A szarvasi bázis programjairól) Egyetemi Élet, Debrecen, 1994. április 27., 22. p.
17. Scheibert Ferenc: Debreceniek az Universitas szellemében Szarvason, Szarvas és Vidéke, 1994. IV. 11. 3. p.
18. Bényei Sándor: A 4H program honi adaptációs lehetőségeiről, Új Pedagógiai Szemle, 1993.2. 86-90. p.
19. Nanszákné Dr. Cserfalvi Ilona: A 4H gondolata Magyarországon, Módszertani Közlemények 1993.2. 103-104. és Tanító 1993. 6. 5. p.

DR. TÖRÖK GÁBOR

Juhász Gyula Tanárképző Főiskola
Szeged

Jegyzetek a szervesen szóösszetételekről

1. Folyóiratunk 34:1. számában azon elmélkedtem, mennyire hézagos a tudásunk a mellérendelő viszonyú összetételek tanításához. Bíraltam ezzel az „akadémiai nyelvtanunkat” (1) is, és bennfoglaltan a felsőoktatási jegyzeteket, tankönyveket is. Lehetőségeinket ismerem: még a mellérendelőknél is kevesebb tér jut az általános és középiskolákban a szervesen tanítására. Szükségtetik azonban, hogy itt is „legyen világosság”! Mert nincs.

A máig mérvadó nyelvtan szerint a szervesen összetételek tagjai közt nincs közvetlen mellé- és alárendelő viszony. *Omnis determinatio est negatio*. Hát ez a meghatározás valóban tagadás, de „jó” tagadás-e? *Mikor* nincs ilyen viszony? Csak a jelenben-e, vagy nem volt korábban sem? És ha régebben mégis lett volna, vajon szervesenlétté váltak-e ezek a szavak azáltal, hogy egyrészt ez a viszony lett fölismerhetetlen, másrészt maguk az összetevő tagok egyike, másika vagy mindketteje elhomályosult? Továbbá szervesenlétté teszi-e az összetételt, ha keletkezésében szerepe volt idegen szövegek kissé szolgálai, de hagyományos fordításának? Helyes-e kapcsolatba hozni a szervesenléttel azzal, hogy az összetétel *valódivá* vált: jelentése egészen más, mint a tagok jelentésének az összege?